

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ปัญหาเรื่องอคติทางชาติพันธุ์ของคนตะวันตกที่มีต่อคนพื้นเมือง ถือเป็นเรื่องสำคัญในนวนิยายของซิงูอา อาเซเบ อคติทางชาติพันธุ์ที่ว่าเป็นคือการที่คนตะวันตกมองคนพื้นเมืองว่าเป็นคนที่ด้อยกว่า ป่าเถื่อน ด้อยพัฒนา ล้าหลัง และไม่ใช่มนุษย์ ปัญหาเรื่องอคตินี้มีผลมาจากในช่วงที่คนตะวันตกได้มีการออกสำรวจเส้นทางและมาพบดินแดนของคนพื้นเมืองในทวีปแอฟริกา¹ คนตะวันตกพบว่าคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในทวีปนี้เป็นคนผิวดำต่างจากตนเอง ไม่มีวัฒนธรรม ไม่ได้เคารพนับถือศาสนาคริสต์อย่างที่ตนนับถือ คนพื้นเมืองในแอฟริกาเคารพภูติผีปีศาจ เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวตะวันตกที่เข้าไปในดินแดนของคนพื้นเมืองในยุคเริ่มแรก จึงมีการบันทึกเรื่องราวที่พบเห็นตามความคิดความรู้สึกของชาวตะวันตก และเรื่องราวเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดต่อไปจนกลายเป็นความคิดความเชื่อที่สืบทอดกันมา ในหมู่คนขาวจนกลายเป็นอคติที่มีต่อคนพื้นเมือง ซิงูอา อาเซเบ นักเขียนชาวไนจีเรียตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้เพราะเขาถือว่าตนเองเป็นคนพื้นเมืองคนหนึ่ง อาเซเบจึงเขียนนวนิยายขึ้นเพื่อแก้ไขและลบล้างอคติของชาวตะวันตกที่มีต่อชนพื้นเมือง

นวนิยายของ ซิงูอา อาเซเบ สามเรื่องหลักได้แก่ *Things Fall Apart, No Longer at Ease* และ *Arrow of God* ใช้วิธีการนำเสนอภาพสังคมพื้นเมืองดั้งเดิมในไนจีเรีย โดยผู้ประพันธ์ได้เลือกเสนอภาพของชนเผ่าอโอบีซึ่งเป็นเผ่าของตนเอง เนื้อหาในนวนิยายเป็นประสบการณ์ตรงของผู้ประพันธ์ เรื่องราวที่อาเซเบเลือกมานำเสนอนั้นเป็นวิถีชีวิตประจำวัน บระเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ศาสนา ที่เป็นแบบดั้งเดิมของคนอโอบีอย่างชัดเจน

---

¹ วิลาสวงค์ พงศะบุตร. "รายงานการไปเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการภายในประเทศ" *ประวัติศาสตร์แอฟริกา*, 16 ธันวาคม 2530. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เนื้อหาในนวนิยายกล่าวถึงชนเผ่าอิโบ โดยผู้ประพันธ์ได้นำเสนอผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ในนวนิยาย เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงความเป็นชนพื้นเมืองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีประเพณี วัฒนธรรม เป็นของตนเอง มีการปกครองแบบชนเผ่าที่มีความยืดหยุ่นในระบบผู้นำและกฎกติกาของเผ่า มีการแบ่งหน้าที่ของเพศชายและเพศหญิงในเผ่าที่แม้ว่าคนพื้นเมืองจะให้ความสำคัญกับเพศชาย หรือเป็นสังคมที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” แต่ในขณะเดียวกันผู้หญิงก็มีบทบาทสำคัญในลักษณะที่ ความเกื้อกูลและมีส่วนในการสร้างความสมดุลในเรื่องการแบ่งหน้าที่ระหว่างเพศชายและเพศ หญิง ในเรื่องการศึกษาในหมู่คนพื้นเมืองที่ได้รับการศึกษาจากเรื่องเล่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ พ่อแม่บรรพบุรุษถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน และประเพณีในความเชื่ออาเซเบได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ วิญญาณของบรรพบุรุษและเทพเจ้าที่คนเผ่านับถือ แต่ความเชื่อเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตของคนพื้นเมืองต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และ คนพื้นเมืองต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเหล่านี้ พวกเขาจึงสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติและ เคารพบูชาธรรมชาติเหล่านี้

ต่อมาประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ประมาณหลังปี ค.ศ. 1870 ประเทศต่าง ๆ ใน ทวีปยุโรปเข้าสู่ยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม² ลัทธิจักรวรรดินิยม หรือการล่าอาณานิคมจึงมี ความเข้มข้น ประเทศในทวีปยุโรปไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส หรือสเปน ต่างมุ่งเดิน ทางเพื่อหาอาณานิคมตามดินแดนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นดินแดนในทวีปอเมริกาใต้ ทวีปเอเชีย หรือ ทวีปแอฟริกา เพื่อนำดินแดนเหล่านั้นมาเป็นอาณานิคมของตนและแสวงหาประโยชน์จากผืนแผ่นดิน ที่ตนได้มา ชาวตะวันตกยกเหตุผลหนึ่งในการเข้ายึดครองดินแดนใต้อาณานิคมว่าเป็นการนำ ความเจริญไปสู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นผู้นำแสงสว่างไปปลดปล่อยมนุษยชาติให้พ้นจากความ งามาย และสิ่งเหล่านี้ถือเป็นภาระของคนขาว (The white man's burden)³ จากเหตุผลนี้เป็นการ

² ธนู แก้วโสภาส. *ประวัติศาสตร์โลกสามสมัย* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2534), หน้า 443.

³ ลัทธิจักรวรรดินิยม คือ การก่อตั้งหรือการขยายอำนาจอิทธิปไตยทางการเมืองของชาติใด ชาติหนึ่งให้อยู่เหนือประชาชนและดินแดนของต่างชาติ นอกจากเรื่องการเมืองแล้วยังมีผลต่อ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชาติใต้อาณานิคมอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ดู เบญจามิน. เจ.โคเฮน, ปัญหาจักรวรรดินิยม, แปลโดย ลือชัย จุลาลัย และคนอื่น ๆ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2524), หน้า 2.

³ นพพร ประชากุล. แนวคิดสกุล “หลังอาณานิคม”. *สารคดี* (มกราคม 2544): 158.

ตอกย้ำให้เห็นว่าชาวตะวันตกมีอคติต่อคนพื้นเมืองชาติอื่น และยึดถือชาติพันธุ์ของตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินชนชาติอื่นด้วย

เมื่อชาวตะวันตกเริ่มเข้ามายังดินแดนของคนพื้นเมือง คนตะวันตกได้ใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ดินแดนเหล่านั้นตกเป็นอาณานิคมของตนไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่รุนแรงหรือโดยสันติวิธี เช่น การใช้กำลังทหารเข้ายึดครองดินแดนของคนพื้นเมือง การใช้การศึกษาและวิทยาการต่าง ๆ เข้าไปสอนคนพื้นเมืองและสร้างค่านิยมแบบตะวันตกให้ ที่สำคัญการนำคริสต์ศาสนาเข้าไปเปลี่ยนความเชื่อเดิมที่คนพื้นเมืองเคยเชื่อในเทพเจ้าและอำนาจเหนือธรรมชาติให้หันมาเชื่อพระเจ้าองค์เดียวกับคนขาว วิธีการต่าง ๆ ที่ชาติมหาอำนาจใช้เพื่อยึดครองชนพื้นเมืองให้ตกเป็นอาณานิคมของตนได้ทำให้ชนพื้นเมืองเสียดินแดนและการปกครองของตนไปในที่สุด

ด้วยสาเหตุที่ชาติมหาอำนาจได้เข้ามาครอบงำและทำลายความเป็นชนพื้นเมือง สิ่งที่เกิดขึ้นกับชนพื้นเมืองก็คือ การสูญเสียอำนาจอธิปไตยรวมทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของตน นวนิยายของอาเชเบได้นำเสนอภาพการเข้ามาของตะวันตกในทุกวิถีที่กล่าว อีกทั้งนำเสนอภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชนพื้นเมืองดั้งเดิม โดยเริ่มจากการที่คนขาวเข้ามาในดินแดนของคนพื้นเมือง ภาพการทำลายหมู่บ้านอบาเม (Abame) โดยใช้กำลัง การเปิดโรงเรียนของมิชชันนารีชาวตะวันตก การนำศาสนาใหม่เข้ามาให้ชนพื้นเมืองได้รู้จักและโน้มน้าวให้ชนพื้นเมืองหันไปนับถือศาสนาใหม่ และอาเชเบได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นของการเข้ามาของคนขาวว่าคนพื้นเมืองบางกลุ่มได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาใหม่ ทำให้เกิดความแตกแยกของชนพื้นเมืองระหว่างคนที่นับถือเทพเจ้าวิญญาณบรรพบุรุษและอำนาจเหนือธรรมชาติแบบเดิมกับคนที่นับถือพระเจ้าในศาสนาคริสต์ การปกครองแบบเผ่าล่มสลายเพราะผู้มีอำนาจในเผ่าเริ่มหันไปร่วมมือกับการปกครองที่ตะวันตกนำเข้ามา เกิดวัฒนธรรมแบบลูกผสมไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา การแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในดินแดนของชนพื้นเมือง ค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนไปเช่นความต้องการให้ลูกหลานมีการศึกษาเพื่อจะได้ทำงานกับคนขาวและได้รายได้ที่ดี ฯลฯ

ความเปลี่ยนแปลงของชนพื้นเมืองเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ดั้งเดิม และทำให้คนพื้นเมืองที่ยึดมั่นในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองเกิดความท้อใจไม่ได้เนื่องจากการสูญเสียตัวตนของตนไปเช่นตัวละครอย่างโอกอนโกว อีกกรณีหนึ่งคือการทำให้เกิดความสับสนในตัวตนของตนเองกับตัวละครที่อยู่ในยุคเปลี่ยนผ่านอย่างโอบิ โอกอนโกว เป็นต้น

เนื้อหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ การเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตก และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชนพื้นเมืองเผ่าอิโบ อาเซเบได้ถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านี้ผ่านนวนิยายซึ่งเป็นรูปแบบการเขียนแบบตะวันตก และเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการนำเสนอทั้งที่เป็นภาษาของเจ้าอาณานิคม นวนิยายของอาเซเบมีความพิเศษที่เขาสามารถนำเรื่องเล่าของชนเผ่ามาใช้กับนวนิยายของเขาได้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการผสมผสานความเป็นพื้นเมืองกับความเป็นตะวันตก มีการแสดงถึงการโต้กลับโดยใช้มุมมองของชนพื้นเมืองมองคนตะวันตก เช่น กรณีที่มองว่าคนขาวเป็นคนเผือก มีการล้อเลียนเสียดสีคนตะวันตกโดยการให้คนพื้นเมืองพูดภาษาอังกฤษ เป็นต้น

สุดท้ายอาเซเบได้บอกจุดมุ่งหมายในการเขียนนวนิยายของเขาไว้ชัดเจนว่า ศิลปะของเรามีเพื่อรับใช้มนุษย์ และเขาได้คิดแล้วว่าสิ่งที่เขาเขียน ๆ ไปเพื่ออะไร และจะทำให้เกิดประโยชน์อันใดต่อสังคมของเขาบ้าง เหมือนกับสิ่งที่บรรพบุรุษของเขาได้เล่าตำนานเพื่อบอกจุดประสงค์ของความเป็นมนุษย์ “He insist that art is, was always, in the service of man. Our ancestors created the myths and legends and told their stories for a human purpose.”⁴ และอาเซเบได้บอกว่าวรรณกรรมของเขาเขียนเพื่อให้สังคมได้รับรู้ เข้าใจ ยืนยันความมีตัวตนของตนพื้นเมือง และบอกว่าคนพื้นเมืองมีความเป็นมนุษย์มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเท่ากับเป็นการโต้กลับอคติของคนขาวที่ว่าคนดำไม่ใช่มนุษย์

ด้วยเหตุผลข้างต้นนอกจากนวนิยายของอาเซเบจะมีคุณค่ากับคนเผ่าอิโบและชนพื้นเมืองชาติอื่น ๆ แล้ว ยังมีส่วนทำให้คนชนชาติอื่นที่ไม่เคยมีประสบการณ์ตกอยู่ใต้อาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ได้มีโอกาสรับรู้และทำความเข้าใจไปพร้อมกันในประเด็นของผลกระทบจากจักรวรรดินิยมที่ยังคงเหลืออยู่ แม้ว่าประเทศใต้อาณานิคมเหล่านั้นจะได้รับอิสรภาพจากชาติมหาอำนาจแล้วก็ตาม และเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาวรรณกรรมของอาเซเบทั้งในเรื่องเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอ

⁴ Chinua Achebe, *Morning Yet on Creation Day*(Anchor: Doubleday, 1976), p.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ ผลกระทบของจักรวรรดินิยมที่มีต่อสังคมเผ่าอิวโบในยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคมที่ปรากฏในนวนิยายของ ชินูอา อาเซเบ บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยาย รวมทั้งกลวิธีการประพันธ์ของชินูอา อาเซเบ

1.3 แนวเหตุผล ทฤษฎีสำคัญ หรือสมมุติฐาน

นวนิยายของชินูอา อาเซเบ นักเขียนชาวไนจีเรีย นำเสนอภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนพื้นเมืองเผ่าอิวโบอันเป็นผลกระทบสืบเนื่องจากการเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตก ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพสังคมพื้นเมืองดั้งเดิม ที่ให้เห็นการเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตก และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชนพื้นเมืองในทุกด้าน ภาพการทำลายและครอบงำทางวัฒนธรรมของจักรวรรดินิยม รวมทั้งการล่มสลายของสังคมชนเผ่าอิวโบที่เคยตกอยู่ภายใต้ระบบการปกครองของอังกฤษ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิเคราะห์นวนิยายของชินูอา อาเซเบ จำนวน 3 เรื่องได้แก่

Things Fall Apart (1958)

No Longer At Ease (1960)

Arrow of God (1964)

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาค้นคว้างานวิจัยของไทยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมแอฟริกันและที่เป็นวิทยานิพนธ์โดยตรง ส่วนใหญ่จะพบในลักษณะของบทความทางวิชาการ แต่ในอดีตได้มีการศึกษาวรรณกรรมอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับยุคอาณานิคม ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ กัณฑ์อเนก

จารุรักษ์ ซึ่งกล่าวถึงวรรณกรรมในยุคอาณานิคมว่าเป็นวรรณกรรมที่สำคัญแนวหนึ่งในวงการวรรณคดีอังกฤษศึกษา

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยทางด้านเอกสารปฐมภูมิได้แก่ ตัวบทนวนิยายของซิงกฮาอาเซเบในประเด็นผลกระทบของจักรวรรดินิยมที่มีต่อสังคมแอฟริกันยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคมที่ปรากฏในนวนิยาย บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงองค์ประกอบทางวรรณศิลป์และกลวิธีการประพันธ์ ส่วนเอกสารทุติยภูมิได้แก่ทฤษฎีวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม (Postcolonial) บทวิจารณ์วรรณกรรม และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประเทศไนจีเรียและคนแอฟริกัน ข้อมูลเหล่านี้ค้นคว้าจากห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักหอสมุดปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร)
- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร (ท่าพระจันทร์, วังทับไทร)
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 ในการวิจัยครั้งนี้คำว่า “วรรณกรรมโพสต์โคโลเนียล” (Postcolonial Literary) ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “วรรณกรรมแนวหลังอาณานิคม”⁵

⁵ นพพร ประชากุล, “แนวคิดสกุล “หลังอาณานิคม” (Postcolonialism),” *สารคดี* 16 (มกราคม 2544): 156-160.

1.7.2 การถ่ายเสียงภาษาต่างประเทศให้เป็นภาษาไทยจะใช้ตามเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน

1.7.3 หากมีการใช้อักษรย่อกำหนดตามระบบที่นิยมใช้ในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมของชินูอา อาเซเบ⁶ ดังนี้

TFA	หมายถึง	<i>Things Fall Apart</i> , London: Heinemann, 1974
NLE	หมายถึง	<i>No Longer at Ease</i> , New York: Anchor Books, 1994
AG	หมายถึง	<i>Arrow of God</i> , New York: Anchor Books, 1989

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวรรณกรรมแอฟริกันในวงวิชาการไทย

1.8.2 เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

⁶ Catherine Lynnette Innes., *Chinua Achebe Cambridge Studies in African and Caribbean Literature: 1*. (Cambridge: University of Cambridge press, 1990) p.15.